

UOT 745.55.036; 39/4/9

MİL DÜZÜ TƏRƏKƏMƏLƏRİNİN HƏYAT TƏRZİ VƏ ƏNƏNƏLƏRİ

A.M.ABBASOV

Azərbaycan Dillər Universiteti

asif_abbasov65@mail.ru

Məqalədə Azərbaycanın Kür-Araz vadisində, indiki Mil düzü adlanan ərazidə məskunlaşan tərəkəmələrdən bəhs edilir. Tərəkəmə həyatı çətin olduğu qədər də şərəfli olub. Bu əhali qrupu tarix boyu cəsarətli olublar, təsəvvürlərində xəyanət, yalan, satqınlıq olmayıb. Onların təsərrüfat həyatında maldarlıq üstünlük təşkil edib. Köçmə (yaylaq-qışlaq) təsərrüfatla məşğul olan tərəkəmələr, nəqliyyat vasitəsi kimi atdan, dəvədən, öküzdən və s.-dən istifadə ediblər. Məqalədə Mil düzündə yaşayan tərəkəmə əhalisinin həyatı və adət-ənənəsi etnoqrafik cəhətdən araşdırılmışdır.

Açar sözlər: Mil düzü, tərəkəmə, həyat tərz, adət-ənənə

Uzun yüzilliklər boyu Şimali Azərbaycan ərazisində heyvandarlıqla məşğul olan əhalinin müəyyən qismi yayda yaylaqlara, qışda isə qışlaqlara köç etmişlər. Belə qışlaqlara Qarabağ, Mil, Muğan, Şirvan düzləri və s. aiddir. Bu məqaləmizdə heyvandarlıqla məşğul olub adı çəkilən ərazilərdə qışlayan və elə burada da məskunlaşan, əhali arasında tərəkəmə adlanan türk tayfalarından danışacağıq. Azərbaycan ərazisində ən qədim zamanlardan bəri maldarlıqla məşğul olan tayfaların bir hissəsi yarımköçəri maldarlıqla və yaxud tərəkəməçiliklə məşğul olmuşdur. Azərbaycan etnoqrafiyasını öyrənən tədqiqatçı alim H.Həvilov yazırdı: "... Azərbaycan maldarlığının ... üç ənənəvi forması və bunlardan irəli gələn səciyyəvi tipləri vardır: düzən, dağlıq və dağətəyi tipli oturaq maldarlıq, köçmə və ya transyumans və nəhayət, yarımköçəri və ya tərəkəmə" [2, 55]. Əhalinin müəyyən hissəsi oturaq və köçmə təsərrüfatla məşğul idi. Oturaq maldarlıqla məşğul olanlar, eyni zamanda əkinçiliklə məşğul olurdular və onların mal-qarası daimi kənd ərazisində qalırdı. Maldarlığın digər "köçmə otlaq forması da əsasən oturaq maldarlığa məxsus olan kompleks təsərrüfat forması idi" [2, 56]. Köçmə maldarlıqda əhali dağ və dağətəyi ərazilərdən təsərrüfatı üçün yararlanırdı. Köçmə maldarlıq forması bu günə qədər də mövcuddur.

XX yüzilliyin ortalarına qədər "ölkənin təsərrüfat həyatında cüzi pay çəkisinə malik olan kiçik bir əhali qrupu yarımköçəri maldarlıq təsərrüfatı səciyyəsi daşsa da, burada köçəri həyat tərz, atributları saxlanılırdı. Bunlara

şahsevənləri, padarları və bu kimi tərəkəmə təsərrüfatlarını aid etmək olar <...> Tərəkəmələrin yaşayış evləri “qış” və “yay” evlərinə ayrılmaqla müvəqqəti xarakter daşıyan alaçıqlardan ibarət idi” [2, 56-57]. Tərəkəməçilik, yəqin ki, lap qədim dövrdən başlayıb. Maldarlıqla məşğul olan millətlərin çoxu yaylaq-qışlaq, bir ərazidən digər əraziyə köç etmişlər.

Türk dünyasında böyük əraziləri məskunlaşdıran tərəkəmələr türkmən kimi də tanınır [4, 101]. Biz Azərbaycanın Kür-Araz vadisində, indiki Mil düzündə məskunlaşan tərəkəmələrdən, onların həyatından və adət-ənənələrindən danışacağıq. Öncə Mil düzü haqqında bəzi məsələlərə aydınlıq gətirmək istəyirəm. İndi Mil düzü kimi tanıdığımız düzənlik, tarixi ədəbiyyatda Kür və Araz çaylarının qövşağına qədər Qarabağ düzü kimi göstərilir [6, 409]. Bizə görə, Qarabağ düzü ilə Mil düzünün sərhədlərinin ayrılması şərtidir və son yüzilliyə aiddir. Bu ərazidə yaşayan əhalinin bir-biri ilə tayfa yaxınlığı və qohumluq əlamətləri də bu fikrimizi təsdiq edir. İndiki Mil düzünün tərəkəmələri əsasən Qarabağ düzündə qışlamış, yaylaqlarında isə yaylamışlar. Ancaq tarixin müəyyən dövrlərində müharibə və qıtlıq əhalinin bir hissəsinin miqrasiyasına da səbəb olmuşdur. Belə yerdəyişmələrə XVIII və davamlı olaraq XIX yüzilliyin əvvəllərindən başlayan Rusiyanın işğalçılıq siyasəti də rəvac vermişdir.

Rusiya imperiyası Qafqazı işğal etdikdən sonra yerli əhali bir çox fəlakətlə üzləşdi. Cənubi Qafqazın müsəlman əhalisi köçürmə siyasətinin qurbanına çevrildi. Çar hökumətinin siyasəti nəticəsində aborigen türk əhalisinin torpaqları əlindən alınaraq gəlmə ermənilərə paylandı. Əhali yer-yurdundan didərgin düşdü. Tərəkəmə əhalinin aran-dağ problemi yarandı. Bir çox tayfalar bu günkü Mil düzünü tərk etməli oldu. Yurdlarını tərk edən əhalinin torpaqları xəzinə torpaqları kimi dövlət Çar hökumətinin əlində cəmləşdirildi. Həmin torpaqlar da sonralar gəlmə ermənilərə paylandı.

Rusiya işğalından sonra tərəkəməçiliklə məşğul olan əhalinin həyat tərzii çətinləşdi. Ərdəbil dağlarında yaylayan, Muğanda qışlayan Şahsevən tayfasına mənsub olan əhalinin bir hissəsi Rusiya təbəliyini qəbul etməsə də bir hissəsi qəbul edərək Arazın sol sahilində, indiki Mil düzündə, keçmiş Mustafaxanlı pristavlığının ərazisində məskunlaşdılar. Şahsevənlilər tərəfindən burada Qaragüvəndikli, Pirheybətli, Qədirli kəndləri salınmışdır. N.Zeydlisin yazdığına görə “onların bir hissəsi digər türk (tatar) kəndləri olan Zeynalabdinbəyli, Ağaxanlı, Cəbirlilər (Cabirlilər), Qara-qaradonlu, Rəsullu, Göhərli, Çahar, Yuxarı Yalavac, otuz iki, Qaralar, Xanlıq, Mürşüdlü, Çaxırlı, Şamməmməduşağı, Məzrəli və İmamqulubəyli kəndlərində digər tatarlarla birlikdə yaşayırlar” [5, 50]. Adı çəkilən kəndlərin bir hissəsi indi Mil düzündə, bəziləri isə Muğan düzündə yerləşir.

Tərəkəmələrin təsərrüfat həyatı əsasən qoyunçuluqla bağlı olub. Onlar öz təsərrüfatlarında qoyunla yanaşı qaramal, at, dəvə və s. saxlayıblar, nəqliyyat vasitəsi kimi atdan, dəvədən, öküzdən və s.-dən yararlanıblar. Təsərrüfatlarında olan heyvanlarını artırmaq, yaxşı yemləmək üçün daimi otlaqlar axtarışında

olublar. Yem ehtiyatı azalandan sonra köç saldıqları yurdu başqası ilə əvəz ediblət. Tərəkəmə heyvanlarını qışda qışlaqlarda- Aran düzlərində, yayda isə yaylaqlarda-dağlarda otarıblar. Tərəkəmə elatı arandan dağa getmək üçün bir aydan çox vaxt sərf edirdi.

Mil düzündə tərəkəməçiliklə məşğul olan əhali ya bütöv tayfalar, yaxud da müxtəlif ellərin qollarından ibarət idi. Tarixən Qarabağ düzü kimi tanınan indiki Mil düzündə şahsevənlərlə yanaşı təkə, kəbirli, kəngərli, avşar tayfaları və onlarla bağlı xəlfəli, əliqulular, qaravəlli, cəyirli, aşıqlı, alaathılar, bulutlu, qara dolaq, sərxanlı, eyvazalılar, muğanlı və s. elatlar yaşamışlar [1, 11]. Sərhədlərin çəkilməsi, gediş-gəlişin çətinləşməsi Azərbaycan ərazisində yaşayan elatların əksər hissəsinin oturaq həyat tərzinə keçməsinə səbəb oldu.

Tərəkəmə həyatı çətin olduğu qədər də şərəfli olub. Bu əhali qrupu tarix boyu cəsarətli, qorxmaz, düzgün adamlar olublar. Onların təsəvvüründə xəyanət olmayıb, heç kimin işinə qarışmayıb, sözlərinin ağası olublar. Tərəkəmələr üçün düzgünlük hər şeydən müqəddəsdir, ikiüzlülüyə, yalan danışmağa, adam satmağa heç vaxt meyl etməyiblər.

Azərbaycan kəndlərində evlərin müxtəlif formaları olduğu kimi, müvəqqəti evlərin də fərqli tipləri var idi. Tərəkəməçiliklə məşğul olan əhalinin evləri “adətən alaçıq, coma, dəyə, muxur” və sairə adlanırdı [2, 122]. Tərəkəmə həyatından bəhs edən Əhməd Əhmədov belə bir atalar sözünü xatırladır: “Qonşunu iki inəkli istə ki, bəlkə Allah sənə bir inək verdi”. Tərəkəmə öz əməyi ilə özünə var dövlət qazanıb. O, qoyunun ətindən də, yunundan da, südündən də istifadə edib. Tərəkəmənin evi də qoyun yunundan olub. Hər il martın axırı, aprel ayı qoyunları qırxır, yundan keçə salır və həmin keçədən ev – “alaçıq” düzəldirdilər [1, 12].

Çadır evlər yurdun ən gözəl hissəsində, göy çəmənlikdə, hündür yerdə tikilirdi ki, yağış, sel ciddi ziyan vurmasın. Müvəqqəti ev olan alaçıqın tikilməsi üçün uzunluğu 5 metrə çatan, alaçıqın böyüklüyündən asılı olaraq lazım olan qədər düz çubuqlar kəsilir və həmin çubuqlar bir yastı yamacda bir-birinin yanında dairəvi basdırılırdı. Çadır çubuqları arasındakı məsafə 25-30 sm olardı. Çubuqların başlarını əyib iplə bir-birinə dairəvi şəkildə bağlayır və qoyun yunundan hazırlanmış keçəni bir neçə adamın köməyi ilə həmin çubuqların üstünə salırlar. Keçə çadır elə salınır ki, “ev”in hər tərəfini tutsun. Güclü küləyin, tufanın çadırı atmaması üçün üzərindən aşırma kəndirlər bağlanır, bəzən də kəndirlərin ucundan ağır daşlar bağlayırdılar. Güclü yağış yağan vaxtı selin evə dolmaması üçün çadırın kənarı ilə arx çəkilir, bəzən də keçənin ucları sel tutan istiqamətdən yerə basdırılırdı. Alaçıqın ortasından tüstü çıxmaq üçün baca açılırdı və keçədən qoyulan qapı evə xüsusi gözəllik verirdi.

Evin içəri hissəsinə isti və rahat olması üçün döşəməyə həsir, onun üzərinə keçə, bəzən də keçənin üzərinə xalça, xalı döşənirdi. Yerindən asılı olaraq yeni düzəlmiş evin içəri hissəsindən divarına qamışdan toxunma köməkçi örtük çəkilir. Alaçıqın dəyə, nəmi adlanan hissəsinə yardımçı əşyaları, ağartını, motalı, tuluğu yığırlar. Adətən tikilən alaçıqlar iki cür olurdu: Qara keçədən, digəri isə qonaq evi kimi ağ keçədən. Ağ alaçıq qonaq evi kimi daha

çox bəzədilir, orada ocaq az yandırılırdı.

Tərəkəmələrin adət-ənənələrinin özünəməxsusluğu olsa da yaşadıkları bölgənin adət-ənənələri ilə çulğaşardı. Eyni zamanda geyimləri də zamanına və yaşadığı bölgəyə uyğun idi. XIX yüzillik Azərbaycan kişinin ayaq geyimləri haqqında danışan zaman çarığı qeyd etmək yerinə düşərdi. Başmaq, dübəndi, çust, məst, uzunboğaz çəkmə, patava, dolaq və s. ayaq geyimləri içərisində çarıq xüsusi əhəmiyyət kəsb edirdi. Göndən hazırlanan çarığın yüngül olması və ucuz başa gəlməsi onu əhalinin əksəriyyətinin gündəlik ayaq geyiminə çevirmişdi. Tərəkəmə elatlarda da hər yerdə olduğu kimi çarığı həm aşılانmış, həm də xam göndən tikirdilər. Çarıq cırılan zaman ona “yamaq” vururdular. Bu ayaq geyimi yüngül və rahat olduğu qədər də suya qarşı həssas idi. Yağışlı günlərdə onu sudan mümkün qədər qorumağa çalışırdılar. Çarıqlar ustasından asılı olaraq müxtəlif formalarda hazırlanırdı, hər bir adamın ayağının ölçüsünə görə tikilirdi. Çarıqları əsasən daha çox görünən burun hissəsinə görə, “təkburun”, “cütburun”, “üçburun” kimi adlarla fərqləndirirdilər. Tədqiqatlar göstərir ki, kişi çarıqlarının “quşburnu”, “qızqaytaran”, “xəlbirqırağı”, “quşgözü”, “şirvani” (şirmayı və ya şatırı), “şirazi”, “qurdağzi”, “təkburun”, “qılbüzmə”, “əcəmi”, “üçburun”, “qarabağı” və s. kimi müxtəlif növləri olmuşdur [3, 79]. Azərbaycanın bütün əhalisi kimi Mil düzündə yaşayan tərəkəmələr də çarığı yundan hazırlanmış corabla, dolaq və patavalarla geyirdilər.

Tərəkəmə əhalini atsız təsəvvür etmək mümkün deyil. Hər bir tərəkəmə təsərrüfatında mütləq bir, yaxud bir neçə at olardı. Onların daim atlı olmasından irəli gəlirdi ki, tərəkəmələr elat kimi daim müharibəyə hazır olurdular. Tərəkəmə təsərrüfatında qoyundan sonra əsasən ata çox diqqət verilirdi. Xalq arasında “at igidin qardaşdır” deyimi, demək olar ki, tərəkəmələrə aiddir. At tərəkəmənin sağ qolu idi. Tərəkəmənin xeyri-şəri, davası at və it üstündə olardı. Bu xüsusiyyətlər, demək olar ki, Qarabağ-Mil, Şirvan, Muğan düzlərində, Ərdəbil, Naxçıvan, İrəvan və s. ərazilərdə yaşayan bütün tərəkəmələr üçün xarakterik idi. Tərəkəmə atı lazım olanda minərdi, o atın üstündə az görünərdi. Tərəkəmə atın böyründə istidən kölgələnər, soyuqdan, küləkdən qorunar, yağışda boğazının, qarnının altından qorunmaq üçün istifadə edərdi. At tərəkəmənin yol yoldaşı, can sirdaşı idi. Atın qaçarağında tərəkəmə əlindəki yaraqlardan istədiyi kimi istifadə etməyə qadir olardı.

Tərəkəmə atı minmək üçün yəhərdən, yükləmək üçün alıxdan istifadə edərdi. Yəhəri xüsusi sərracla hazırlayardı. Yəhər üç yerdən bağlanar, atın sinəsindən keçən örkən və ya kəndir sinəbənd və yaxud döşlük, quyruğunun altından keçən örkən quşqunu və qarnının altından keçən ip isə tapqır adlanardı. Tapqırı və quşqunu adətən çox vaxtı göndən hazırlayırdılar. Yəhərin hər iki yanında ayaq qoymaq üçün üzəngi olurdu.

Alığı və ya çulu hazırlamaq isə daha sadə və asan idi. Alığı keçədən hazırlayar, yanlarına isə xüsusi əlavələr edərdilər ki, yükləyən zaman yük atın yanlarını döyməsin. Dik yoxuşlarda atın üzərindəki yükü alığın yaxud yəhərin döş ipi olan sinəbəndi, enişlərdə isə arxa ipi, yəni quyruğunun altından keçən

quşqunu saxlayır.

Mil-Qarabağ düzündə yaşayan tərəkəmələr də dəvə saxlayırdılar. Tərəkəmə həyatını yaşayıb, müşahidə edənlərin qeydlərinə görə tərəkəmələr dəvənin lök, nər, haça maya, bütöv maya, buğur, arvana, car-car və s. kimi bir neçə növündən istifadə ediblər. Ancaq tərəkəmənin saxladığı əsas dəvə növü buğur və haça maya idi. Bu, ona görədir ki, buğur və haça maya səs eləmlərdir. Buğurla istədiyini yerə getmək olar. Qalan növ dəvələr gedəndə səs salır-carıldayırlar. Tərəkəmələr dəvə ilə dost olmağı yaxşı bilirdilər. Dəvə ilə dost olmaq istəyən adam onun köşəyini - balasını gizlədir, dəvə bu zaman kövrəlir, yəni bozlaşmağa başlayır və ağlayırdı. Bir neçə dəqiqədən sonra köşəyini ona qaytarırsan. Bunu görəndə dəvə həmin adama həmişə hörmət edir, dost olur. Olmuş əhvalat danışır ki, bir tərəkəmə dəvənin itən balasını tapıb özünə qaytarıbmiş. Az müddət keçəndən sonra bir nər qızıb, həmin adamı öldürmək istəyib. Balasını qaytardığı dəvə, qızmış dəvənin qarşısını kəsərək onu qovlayıb [1, 16].

Tərəkəmələr qədim döyüş ənənələrini saxlamaq üçün daim müəyyən qaydalara əməl ediblər. Onlar döyüş üçün fiziki hazırlıqlarını qoruyub saxlayıblar. Onların əvvəlki döyüş alətləri aşağıdakılar olub: ağac (çomaq), ağac payası, sapand, kəmənd, toppuz, bəlgə, xəncər, qılinc, gorda və i. a. Bəzən hər obanın, yaxud elatın ağacları ayrı-ayrı olurdu. Mil, Qarabağ düzündə yaşayan tərəkəmələr getdikləri ərazilərə uyğun ağaclar seçərdilər. Əsasən döyüş ağacları zoğal, mundarça, gərməşov, dağdağan və digər zərbəyə davamlı ağaclardan hazırlanırdı.

Tərəkəmə kəndlərində, obalarında uşaqlara döyüş qaydaları öyrətmək üçün onları dəstələrə bölər, ağac vurmağın, bəlgə tutmağın qaydalarını öyrətdirdilər. Bir az böyüklərə isə toppuz vurmağı, sapand atmağı, çomaq və paya ağacını düzəltməyi və onlarla vuruşmağı, xəncərdən, qılincdən, gordadan necə istifadə etməyi və əksinə xəncər, qılinc, gorda zərbələrinin qarşısını almağı, onlardan müdafiə olunmağı, atın qaçarağında kəmənd atmağı öyrətdirdilər. Uşaqlar arasında sərbəst gülüş, qaçmaq, hündürlüyə və uzunluğa tullanmaq, at çapmaq, ağac vurmaq, bəlgə tutmaq vərdisləri məşq etdirilirdi. Onlar atın sürətli qaçarağında xəncər, gorda işlətmək, yerdən papaq götürmək, qarnının altından keçməyi bacarırdılar. Hər gün axşam sərinində davam etdirilən təlimlərdə daha güclülər və çeviklər üzə çıxırdı. Qaydaya görə əlində ağacı olmayan tərəkəmə gərək döyülməsin. Tərəkəmə ağacsız vurulan bütün zərbələri bəlgəyə alıb özünü qorumağı bacarmalı idi. Ağac əsasən başa, topuğa, dizə və yanlara vurulurdu. Tərəkəmələr beli qayışla bərk çəkirdilər. Əgər qayış yoxdursa, belində çatı olmalıdır. Verilən təlimlərin qaydasına görə bəlgəni o qədər yaxşı tutmalı idin ki, səni vurub yıxmaq mümkün olmasın.

Tərəkəmə aləmində dava adətən otlaq, qoruq, yurd üstündə olub. Tərəkəmə davasında yıxılan adama ikinci ağacı vurmaq düzgün sayılmazdı. Bəzən tərəkəmələr arasında dava, mərəkkə düşərdi. Belə davalarda ölənələr olardı. Davadan sonra müəyyən olsaydı ki, ölən adam yıxıldıqdan sonra ikinci zərbədən vəfat edib, o zaman öldürən adamla qanlılıq edilərdi. Məlum olanda

ki, adam birinci zərbədən ölüb, heç kimin onu öldürənə qarşı qanlılıq iddiası qaldırmağa ixtiyarı olmazdı.

Tərəkəmələr qədər dostluğu qiymətləndirən tayfalar, qövmlər çox azdır. Çox böyük arealda yaşayan tərəkəmələrin yaratdıqları və söylədikləri dastanlarda, nağıllarda, atalar sözlərində daha çox dostluqdan danışılır. Hər şey daha çox saf dostluq münasibətləri üzərində köklənir. Lakin bəzən dostların xəyanətindən, dostun namərd çıxmasından da danışılır. Belə hadisələrə həyatda rast gəlinməsinə görə tərəkəmə dost seçdiyi adamı bir neçə dəfə sımayıb yoxlayardı. Dost olduğu adamın kimliyini, kökünü-zatını öyrənərdi. Yeni dost olduğu adamla bir neçə dəfə çətin işlərə gedərək onun özünü necə aparacağını izləyirdi. Əsil türklərə məxsus olan bütün sifətlər tərəkəməyə də məxsusdur: qonaqpərvərdir, təmizdir, dəyanətlidir, təmkinlidir, qorxmazdır, mərdidir. “Dostunu göstər, sən kim olduğunu deyim” məsəli elə tərəkəmə dostluğuna aiddir. Bir neçə dəfə sınaqdan yaxşı çıxan, ağac davasında dostunun arxasında dayanan, onu ən çətin gündə qoyub qaçmayan şəxsə dost olmaq təklif edilə bilərdi. Dostlaşmaq istədikləri adamı hərtərəfli öyrənər və valideynlərinə həmin adamla dost olmaq istədiklərini bildirərdilər. Ataların düşünüb-daşınmasından sonra bir qərar verilərdi. Razılıq verilən zaman hər iki evdə dostluq şərafinə ziyafət təşkil edilərdi. Tərəkəmə həyatını bilən Ə.Əhmədovun məlumatına görə “o gündən həmin ailələr bir-birlərinə çox yaxın olurdular. Onlar bir-birləri ilə bütün yaxşı və pis məqamlarını bölüşür, hər iki ailənin şadlığı və kədəri bir olurdu. Bu dostluq haqqında bütün el bilirdi” [1, 25]. Belə dostluq “qan qardaşlığı”na da gətirib çıxarırdı.

Qan qardaşlığı daha böyük şənliyə səbəb olurdu. Bu zaman hər iki tərəfdə bayram şənliyində olduğu kimi alaçıqlar bəzənir, qoyunlar kəsilir, obanın ağsaqqalları, cavanları şadlığa dəvət olunurdu. Hamıya bildirilirdi ki, iki dost bu gün qan qardaşı olacaq. Bir tərəfdə qocalar, o biri tərəfdə cavanlar şadyanalıq edir, yeyib-ıçirdilər, aşıqlar saz çalıb dastanlar deyirdilər. Bir də görürdün ortalığa bir neçə ağsaqqal və yaşlı adam çıxdı. Ağsaqqaldan biri qan qardaşlığı barədə söhbət edib, əfsanələr danışdı. Qara zurna dağlara haray salırdı. Bir qədər keçəndən sonra zurna səsi altında ortalığa bir dəstə cavan gəlirdi. Onların əllərində ağac, çiyinlərində bəlgə olurdu. “Ə, vurun!” əmri verilən kimi bəlgələr çiyinlərdən endirilib qola dolanır, ağacların şaqqıltısı eşidilirdi. Bu an zurna-balabanın səsi kəsilirdi. Ağacların şaqqıltısı elə bil “tərəkəmə” oyun havasını çalırdı [1, 26]. “Dayanın” əmri verildikdən sonra ara sakitləşir və ortalığa qan qardaşı olmaq istəyənlərin ataları və yaxud ağsaqqalları çıxıb qucaqlaşardılar. Sonra isə qan qardaşı olmaq istəyənlər ortalığa çıxıb qucaqlaşır, ortalığa gətirilən xəncərlə barmaqlarının birini (adətən baş barmaqlarını) çərtir, barmağın qan axan hissəsini bir-birinin dodağına vurur, sonra qan axmaq üçün çətilən yerləri bir-birinin üstünə qoyur və qanları qovuşurdu. Beləliklə onlar “qan qardaşı” olurdular.

ƏDƏBİYYAT

1. Əhmədov Ə. Tərəkəmə (Nəyat tərzı və ənənələri). Bakı: Yazıçı, 2009.
2. Həvilov H.A. Azərbaycan etnoqrafiyası/oçerklər. Bakı: Elm, 1991.
3. Vəliyev F.İ. XIX-XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın maddi mədəniyyəti (geyimlər və bəzəklər). Bakı: Elm, 2006.
4. Гильденштедт И. А. Географическое и статистическое описание Грузии и Кавказа из Путешествия г-на академика И. А. Гильденштедта через Россию и по Кавказским горам в 1770, 71, 72 и 73 годах. СПб.: Императорская Академия наук, 1809.
5. Зейдлиц Н. Этнографический очерк Бакинской губернии/Кавказский календарь на 1871 год, Тифлис 1870.
6. Кавказский календарь на 1871 год, Тифлис; 1870, 409 с.

ЖИЗНЕННЫЕ УСЛОВИЯ И ОБЫЧАИ ТЕРЕКЕМИНЦЕВ МИЛЬСКОЙ РАВНИНЫ

А.М.АББАСОВ

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о терекеминцах живущих на Кура-Араксинской низменности Азербайджана, нынешней Мильской равнине. Несмотря на то, что жизненные условия терекеминцев были очень тяжелыми, они гордились своим происхождением. Эта прослойка населения на протяжении веков отличалась своей смелостью, по своей природе они были честны и не имели представления о лести и предательстве. Хозяйственная жизнь терекеминцев традиционно основывалась на животноводстве. Занимаясь кочевым животноводством, терекеминцы (летом на яйлагах, зимой на кишлагах) использовали для транспортировки лошадей, верблюдов, быков и др. животных.

В статье исследуется жизнь, обычаи и традиции терекеминцев расселенных, на Мильской равнине с этнографической точки зрения.

Ключевые слова: Мильская равнина, терекеминцы, жизненные условия, обычаи и традиции

MIL PLAIN CATTLE BREEDER NOMADS' LIFE AND TRADITIONS

A.M.ABBASOV

SUMMARY

This article deals with the cattle breeder nomads settled in Kur-Araz valley now called Mil Plain. Nomad's life had always been both difficult and honourable. Historically this group of population had been brave and alien to a lie, treason and betrayal. An advantage in their farming life has been given to cattle breeding. While settling (at winter quarters- summer pasture in mountains), the nomads have used horses, camels, oxen etc. as transport means. Article studies the life and traditions of the Nomad population living in Mil Plain from the ethnographic point of view.

Key words: Mill plain, nomad, ways of life, traditions